

BOEK AANKONDIGING.

J. SASSE Az., *Over Zeeusche schedels*. Proefschrift tot het verkrijgen van den graad van Doctor in de Geneeskunde, te Amsterdam. Gedrukt te Koog aan de Zaan, bij P. OUT, 1891.

Ik dacht niet, dat er nog zouden gevonden worden, die lust hadden in craniologie, toen ik voor eenigen tijd in de gelegenheid was om het groote en zeker belangrijke werk door te bladeren van den Hongaarschen Hoogleeraar Dr. VON TÖRÖK, *Grundzüge einer system. Kraniologie*, Stuttg. 1890, door Dr. H. TEN KATE gerefereerd in Deel III, blz. 246, van het *Archiv f. Ethnographie*, dat te Leiden uitkomt. Deze Hoogleeraar toch eischt duizende metingen en nog meer, om te kunnen zeggen, dat men een schedel goed kent en vergelijken kan met andere; hij breekt daarom ook den staf over alles wat tot nu door craniologen is gedaan of geschreven, en hij rekent dat alles maar te moeten behooren tot de geschiedenis!

Met genoegen begroette ik dus de in het openbaar verdedigde dissertatie van Dr. SASSE Jr. Wij vleien ons, dat hij dien tak van wetenschap in ons land zal doen bloeien, en dat is te wenschen, omdat er aan anthropologie, waarvan craniologie slechts een onderdeel is, in ons land, wat onze eigen bevolking betreft, zoo weinig wordt gedaan. De roemrijke dagen van VROLIK, VAN DER HOEVEN en LUBACH zijn voorbij, zegt de schrijver te recht. Maar kan het wel anders? De zoöloog heeft met de uitbreiding der systematiek, met de embryologie, — de anatoom met zijn weefselleer en microscopie, — de medicus met zooveel andere zaken zich bezig te houden, dat er geen tijd overschiet voor bijvakken, vooral niet voor zulke, die niet in den smaak vallen. Maar onze SASSE is dan ook voor cranioloog in de wieg gelegd; hij is het *par droit de naissance* en *par droit de conquête*, want hij heeft zich niet alleen een groot deel van de veelal ontoegankelijke en altoos droge literatuur kunnen eigen maken, maar bovendien meer schedels uit Nederland gezien en bestudeerd, dan iemand vóór hem. En hij hoopt daarmee voort te gaan, zoodat dit proefschrift inderdaad, volgens zijn eigen oordeel, slechts een proef is; maar om te kunnen voortgaan heeft hij materiëel noodig, en daarom doet hij opnieuw een beroep op de medici, want deze zijn bijna de eenigen, die hem crania uit bepaalde tijden en plaatsen kunnen bezorgen.

Het zij mij vergund, mijn lezers met dit proefschrift en met zijn inhoud en strekking eenigszins bekend te maken,

SASSE heeft zijn dissertatie geschreven „Over Zeeusche schedels”; hij spelt dit woord volgens een nieuwe orthographie zonder *w*; ik voor mij had liever gezien, dat de grammatici er de overtollige *u*

hadden uitgelaten; ook had ik liever gelezen: „Schedels uit Zeeland”, dan Zeeusche schedels; ieder begrijpt toch, dat dit niet hetzelfde is. De reden, waarom hij voor zijn eersteling juist schedels uit deze zuidelijke provincie koos, was vooreerst, omdat het hem hinderde, dat indertijd de Parijzer Hoogleeraar TOPINARD *ex cathedra* het vermoeden geuit had, dat zijn vader, onze bekende cranioloog uit Zaandam, minder juiste maten zou hebben opgegeven, toen deze in een wetenschappelijk tijdschrift een mededeeling had gedaan over de langhoofdige schedels van het strand van Domburg, welke geheel in strijd was met de vroeger bekende maten, die voor Nederlandsche schedels en ook voor crania uit Zeeland juist het omgekeerde, korthoofdigheid namelijk, hadden doen kennen (bl. 7). Deze handelwijze van TOPINARD was zeker onbeleefd, maar zijn verbazing verklaarkbaar. Eveneens verbaasde het den Engelschen cranioloog JOHN BEDDOE in zijn: *The races of Britain*, Bristol 1885, p. 43, dat men te Saftingen, niet heel ver van Antwerpen, een geheel anderen breedte-standaard had gevonden dan in Antwerpen zelf, tot ik hem er op wees, dat Saftingen nog een primitieve bevolking had, toen Antwerpen reeds een koopstad was geworden, natuurlijk met menschen uit allerlei oorden. Doch een tweede, meer belangrijke reden, waarom SASSE juist Zeeland uitkipte, was het hem ten dienste staande materiëel, dat vreemden niet zóó goed konden kennen als hij. Hij bezat voor Zeeland vooreerst de opgaven over schedels uit Walcheren en vooral uit Domburg, langhoofdige voor het grootste gedeelte; doch deze worden slechts kort door hem behandeld, omdat de dolichocephalen niet zoozeer het onderwerp zijner studie uitmaken. Het deed ons echter genoeg te lezen, dat hij het voornemen heeft ze later te behandelen, en dit kan tot merkwaardige uitkomsten leiden, wanneer hij ze met andere groepen, uit andere naburige landen, zal kunnen vergelijken. Behalve deze had hij bouwstoffen van korthoofdige typen, *waarover juist zijn studie loopt*, uit Nieuwlande, 's-Gravenhoecke, Reymerswale en Saftingen. Al die verdronken plaatsen zijn voor een craniologisch onderzoek veel belangrijker dan een nog bestaande stad. Nieuwlande was een boerendorp in den omtrek van Krabbendijke; het wordt reeds in de 13de eeuw vermeld, maar de naam bewijst, dat het niet zeer oud is. Er groeien nu oesters! 's-Gravenhoecke — hetzelfde als de hier en daar vermelde Wantjeskuip bij Colijnsplaat — was een bij de zee gelegen dorp van landbouwers; de naam duidt ook weer aan, dat het dagteekent uit den tijd der Graven; het lag aan den noordkant van Noord-Beveland; de later daar bedijkte grond loopt nu weer gevaar van te verdwijnen. Saftingen was een dergelijke plaats in Hulsterland aan een zijtak van de Schelde, het grenst dus aan Vlaanderen en het land van Waes; naar den naam te oordeelen moet het ouder zijn. De bewoners van Hulsterland waren van oudsher meer Vlaamsch dan Zeeuwsch. De polder Saftingen leverde veel turf; geen wonder, dat hij later onder-

liep. Reymerswale was een zeedorp aan de noordzijde van Zuid-Beveland, hemelsbreedte gerekend niet ver van de genoemde plaatsen, maar het lag vlak aan den zeeweg naar Bergen en Noord-Brabant. In het begin der 14de eeuw was het dorp, evenals de andere, bewoond door menschen van denzelfden stam, maar het had zijn uitbreiding te danken aan een toeval. Toen namelijk onze Henegouwsche Graaf Jan II zijn vijanden voor goed meende geslagen te hebben, dankte hij in 1301 zijn leger te Middelburg af en ging voor zaken naar Henegouwen. Zijn vijand, Jan van Renesse, was echter nog niet geheel vernietigd. Hij verzamelde ras een leger, landde bij Yerseke en wilde, in 's Graven afwezigheid, het slot van Goes overrompelen. Hier nu commandeerde Boudewijn, de zoon van Kervinck, die Heer was van Reymerswale, en op het slot Lodijke woonde, dat vroeger reeds een asyl was geweest voor den vader van den Graaf. Boudewijn verdedigde nu het slot zóó goed en Kervinck van Reymerswale zorgde inmiddels zóó heimelijk voor een leger, dat de Graaf, die spoedig terugkwam, zijn vijand nu voor altoos vernietigen kon. Zulk een trouw moest beloond worden! Het zeedorp kreeg voorrechten; 's Graven zoon Willem III, of de Goede, gaf het nog meer privilegiën en stadsrechten en eindelijk kreeg het muren. Ik vermeld dat, omdat het wel waarschijnlijk is, dat de bevolking meer vreemden opnam daardoor later meer gemengd werd. Al die plaatsen zijn intusschen verzwolgen; de inwoners hebben gelegenheid gehad om zaken van waarde er uit te halen, maar de doodenaakkers zijn in de zoute klei en in het zeezand goed bewaard.

SASSE had nu tot zijn beschikking 35 schedels uit dit Reymerswale, gedeeltelijk door hem zelve op de zeeplaat bij ebbe verzameld. Uit Nieuwlande had hij er 10, met nog twee beschrijvingen. Uit 's Gravenhoecke 9 of 10 beschrijvingen (de schedels zelve zal hij later, voorzoover zij bewaard zijn, nog eens naar zijn nieuwere en betere methode overmeten), en eindelijk een kleine honderd beschrijvingen uit Saftingen. Deze laatste zijn op een alleraardigst zeetochtje met dames en heeren verzameld door de Belgische Doctoren JACQUES en DE PAUW. Die belangrijke schedelreeks, voor een grooter deel brachycephaal, vormt nu den grondslag van Schrijvers studie, maar, behalve deze, stonden hem nog ten dienste ongeveer 390 beschrijvingen van schedels uit Nederland. Voor een groot deel kon hij de koppen zelve bezien, en van dit aantal schenen hem nagenoeg 70, indien ik mij niet vergis, overeen te komen met die typische uitdrukking, die hij eigenlijk zocht. Op ongeveer 160 dolichocephale schedels belooft hij, zooals ik zeide, later terug te komen.

Op blz. 12 geeft SASSE zijn maten op — iets dat velen vaak verkeerdelijk hebben vergeten. Hij volgt meestal de Duitsche, maar ook de Fransche methoden, en vermeldt ook de gezichtsmaten, doch deze moest hij veelal door gemis aan opgaven achterwege laten. Waar hij zulks doen kan, volgt hij meestal WELCKER's methode om

bij de opgaven van lengte, breedte en hoogte niet alleen de ware getallen op te geven, maar de naar een „modulus” herleide relatieven, hetgeen het overzicht gemakkelijker maakt. Wat men hieronder verstaat wordt duidelijk, als men bedenkt, dat die modulus gevormd wordt uit de som van $L+B+H$, en dan wordt de verhouding gezocht van de ware getallen van lengte, breedte en hoogte tot 3 of tot 300. Op blz. 77 bijv. geven de absolute cijfers 181—149 en 131 een som of modulus van 461 en hun verhouding tot 300 geeft als relatieve cijfers $118-97-85=300$, die, met andere relatieven vergeleken, lichter te overzien zijn. Op dezelfde wijze volgt SASSE ook andere nieuwere methoden.

Twee hoofdzaken zijn er, die SASSE bij zijn studie steeds in het oog heeft gehad. In de eerste plaats zoekt hij niet zoozeer alleen naar gemiddelden, maar hij volgt in zijn gevolgtrekkingen liever reeksen of *curven*, die natuurlijk niet zóó gemakkelijk te maken, maar veel beter zijn. Volgens SASSE geeft een curve, die over een groot aantal metingen loopt, één of meer toppunten, en hieruit kan men veel beter dan uit een eenvoudig gemiddelde beoordeelen, of men met een typische of dubbel typische of volstrekt niet typische reeks = bevolking te doen heeft. Ik kan mij met die methode voor groote getallen volkomen vereenigen.

Een tweede hoofdzaak, die hiermede in verband staat en *de gansche studie beheerscht*, is, dat de Schrijver bij zijn vergelijken met andere schedel-opgaven, niet zoozeer naar al of niet overeenstemmende cijfers zoekt, maar naar *typen* van schedels — een methode, die nog door weinigen is gevolgd, omdat men den tijd daarvoor nog niet rijp acht. Het is dan ook een koen besluit geweest daartoe een poging te wagen.

De studiën van SASSE hebben hem doen vermoeden, dat in Europa de oorspronkelijke volkeren nog leven, en dat de craniologie misschien in staat zal zijn aan te toonen, waar men hen of hun meer gewijzigde nazaten nog vindt. Hij meent, dat het hyperbrachycephalen geweest zijn, en vermits nu de schedels uit Zeeland nog grootendeels onvermengd zijn en vele voorbeelden van dat type opleveren, heeft hij het plan opgevat, vooral deze te bestudeeren: van daar de titel der dissertatie. Ik herinner er hier aan, dat er craniologen zijn, die voor het primitieve mensdome twee typen meenen te moeten aannemen: een Mongolen-type, met breede, een Neger-type met lange hoofden.

De dolichocephalen uit Zeeland, inzonderheid Domburg, vereenzelvigt SASSE grootendeels met de echte Germanen en met de Reihengräber. De korthoofden moeten zijn aangenomen type leveren; voor grens van de brachycephalie neemt hij den index 80 aan. Evenals men onder de schedels van Domburg korte vindt, heeft men ook enkele lange — Germanen-typen — onder de korthoofden. Voor de typen worden niet enkel breedte en lengte genomen, maar ook de schedel-

hoogte, terwijl SASSE voor de beoordeeling van een cranium dit liefst van boven en op zijde beziet — norma verticalis en lateralis.

De Schrijver zocht dan naar zijn typische rondhoofden. De 35 schedels van Reymerswale leveren hem 19, dus ruim 50 pCt. — 9 zijn gemengd en de overige vallen in het Germaansche type, wiens index slechts 76 is; doch van de laatste zijn de neus- en oog-index lager, zoodat men zich afvraagt of er niet twee typen van langhoofden bestaan.

De typische uit Reymerswale zijn kort, breed en hoog, breeder dan andere schedels uit Nederland (blz. 23). De gemiddelde index is 85, doch als men een curve maakt (blz. 25) zijn er juist geen van 85, maar 7 van 84, een bewijs, dat men met gemiddelden voorzichtig moet zijn. De hoogte geeft 80, maar in de curve ook weer slechts 3, tegen 5 van 79; volgens VIRCHOW's indeeling zijn het zeer hoge schedels, hyper-brachycephalen, volgens WELKERC ortho-brachycephalen. Bij de gezichtsmaten vond SASSE evenveel breedte als smalle neuzen, zoo ook lage oogen en hooge, en een smallen neuswortel met breed gezicht, zoodat SASSE zelf bekennen moet, dat de typische reeks eigenlijk nog niet zuiver is.

De schedels uit Nieuwlande komen in cijfers veel overeen met die van Reymerswale, maar zij zijn kleiner, hetgeen toevallig kan wezen, omdat er maar tien zijn. De reeks is zeer natuurlijk, misschien was de bevolking minder gemengd.

De reeks uit 's Gravenhoecke is zeer sterk brachycephaal, maar de cijfers geven voor het oogenblik nog geen gelegenheid tot goede vergelijking. Dit is het geval met de gemengde reeksen uit Middelburg, Goes en een paar Walchersche dorpen; de 48 uit Middelburg zijn zeker uit lateren tijd dan de bovengemelde.

De 161 uit Zeeland te zamen genomen — lang- en korthoofden dus — geven een reeks met twee toppen, 76 en 84; men zou bijna zeggen Walcheren en de Bevelanden.

Zoo geven ook 97 brachycephalen uit Saftingen een curve met twee toppen, maar dicht bij één: 86 en 88, en er zijn slechts 4 beneden 80, hetgeen zeer karakteristiek is. Het zijn meestal steno-prosope brachycephalen, waaruit men leert, dat men ten onrechte aanneemt, dat korte hoofden ook breede gezichten moeten hebben en dolichocephalen lange. Met het oog op het bekken komt mij dit gewichtig voor, omdat men wel eens meent, dat men uit een breed hoofd tot een wijd bekken besluiten mag.

Behalve vele nauwkeurige cijfers, die SASSE over al die reeksen opgeeft, vermeldt hij (blz. 77) hoevele van zijn typische schedels hij wel vond onder andere uit Nederland, ten getale van ongeveer 380, bijeengebracht, namelijk 47, dus slechts 18 pCt. Amsterdam, waar men het niet zou wachten, geeft 35 pCt., Zaandam met vele brachycephalen nog geen 7 pCt.: wel een bewijs, dat er nog veel moet gemeten worden, wil men zulke gemengde bevolkingen vertrouwen.

Terschelling intusschen gaf onder 14 schedels 4 typische en de Rijk onder 18 zeker 3, misschien 5.

SASSE vertrouwt het door hem gezochte type ook elders in Europa te zullen vinden en handelt daarom van blz. 54 tot 76 over andere schedels uit Europa, vooral uit Beijeren, waarvan RANKE er zoo wat 1000 onderzocht. Prof. RANKE houdt de Beijeren voor brachycephaal, maar desniettemin voor echte (vroeger blonde en langhoofdige) Germanen, maar Dr. VON HÖLDER te Stuttgart heeft reeds in 1876 duidelijk aangetoond, dat er twee vormen van brachycephalie bestaan. SASSE, een en ander vermeldende, komt ook tot dat besluit en denkt dus over de Beijeren anders dan RANKE, en dat wel, terwijl nog zeer veel craniologen (blz. 55) slechts aan één brachycephaal type vasthouden. VON HÖLDER noemt de brachycephalen met lange gezichten Sarmaten, en die met korte Toeranen. De laatste vorm komt voor onder Turken, Mongolen en Lappen, de eerste onder de Wenden, een Slavischen volkstam ten noorden van Boheme. SASSE nu meent, uit de cijfers van RANKE zelve te kunnen aannemen, dat de echte Beijeren-Bojaren geen Germanen zijn geweest, maar een Sarmatische stam met een index van 83, terwijl in het hedendaagsche Beijeren nog zeer vele overblijfsels zouden zijn van de oorspronkelijke bewoners, de Romanen, die SASSE, naar ik meen, gelijk stelt met andere Slaviërs en de Czechen. De Romanen zijn volgens de geschiedenis door de Bojaren overwonnen en verjaagd naar afgelegene plaatsen, voor zooverre dezen ze niet als slaaf bij zich hebben gehouden. De Romanen vertegenwoordigen de brachycephale rondkoppen, die men nog terug vindt zuidelijk van Beijeren en Tirol, vooral in sommige afgelegene bergstreken, en noordelijk in het Fichtel-gebergte. In andere Beijersche streken vertoont de curve twee toppen, waaruit SASSE besluit, dat overal nog primitieve Romanen, rondkoppen met breede neuzen en zwart haar, hier meer daar minder, zijn overgebleven, het meest natuurlijk in afgelegene bergoorden. Deze slotsom is van belang, maar het verschil tusschen SASSE en anderen bewijst op nieuw, dat er zelfs voor Beijeren nog veel moet gedaan worden, wil de wetenschap met zekerheid tot een slotsom geraken. Terecht wijst hij er op, dat die moeilijke vraagstukken niet enkel door geografen, historici en linguïsten moeten uitgemaakt worden, maar ook en wellicht het meest door de craniologie.

Meer beknopt deelt Schrijver ons nog mede, wat hem Zwitserland, Tirol, Wurtemberg en Italië hebben opgeleverd voor zijn studie over de vermoedelijk hyper-brachycephale bewoners van het aloude Europa, om nog wat langer bij Frankrijk stil te staan, waar BROCA en anderen zooveel voor de schedelleer hebben gedaan. Met BROCA noemt hij de korte, donkerharige brachycephalen, die het midden van Frankrijk bewonen, Kelten, maar de vele cijfers der Franschen, die zich meestal tot indices en gemiddelden bepalen, stelden hem niet in staat te beoordeelen, of zij met zijn typische rondkoppen, ook wat

gelaat betreft, overeenstemmen. Het is daarom niet uit te maken, of men ze tot het Sarmaten-type of tot de Toeranen brengen moet. Wat men onder Kelten craniologisch verstaan moet, is nog niet uit te maken, omdat andere wetenschappen het over het woord niet eens zijn. SASSE betwist daarom ook aan Dr. HOUZÉ het recht, om de Zeeuwen eenvoudig Kelten te noemen.

Eindelijk wordt Lotharingen nog besproken, tusschen welk land en Brabant met Vlaanderen en Zeeland zooveel verband heeft bestaan. Hij vermoedt, dat ook daar nog chamaeprosope langhoofden zouden wonen, die dan minder aan het Toeraansche type zouden beantwoorden, dan aan dat van de praehistorische schedels van Cromagnon en andere; dit is, zooals hij zegt, niets meer dan een vermoeden. De Badensche schedels worden ook nog even aangehaald en het volk der Walen, dat een zoo eigenaardige groep van donkere, zwartharige, een ander dialect sprekende menschen vormt, in den omtrek van Luik. Zij hebben kogelronde schedels, en zijn dus wellicht Toeranen in den zin van VON HOLDER.

Tijdgebrek vooral verbood den Schrijver dit alles nauwkeurig na te gaan; daarom spreekt hij ook niet over Russen en Britten; wij hopen, dat hij het later zal doen. Voor Zeeland vooral is het tegenoverliggende Kent, met een taal als die der Friezen en Zeeuwen en vele gelijkkluidende namen, van veel gewicht. De Long-Barrows komen misschien met de Zeeuwsche strandbewoners overeen, de andere met de brachycephalen uit Zeeland.

De slotsom van Schrijvers studie is derhalve, dat de Zeeuwen, dat wil dan natuurlijk zeggen de in dit proefschrift behandelde brachycephalen, geen echte Germanen kunnen zijn. Dat gelooft men in Zeeland ook, tenzij men onder Germanen vooreerst de raadselachtige Sueven versta, waarvan misschien de naam van Zeeuw afstamt - Zeelanders heetten ze nooit — en daarenboven de Franken, die Brabant en Vlaanderen hebben bezet. SASSE denkt, dat de korthoofden in Zeeland misschien van den stam der zoogenaamde Toeranen afkomen, en dat zij de oorspronkelijke, later met Friezen en Germanen vermengde bewoners zijn geweest. Voor Nederland neemt hij dat natuurlijk ook aan, al leert dan ook al de linguïstiek, dat Nederland een deel van Germanië is. De primitieve bewoners zijn door de indringers verjaagd of zijn uit eigen beweging gevlucht naar de minder gezochte eilanden, en wellicht naar Zeeland. Eindelijk denkt SASSE, en dit is aannemelijk, dat wij in Nederland op weg zijn een nieuw ras te krijgen, dat noch kort- noch langhoofdig zijn zal. Bij latere studiën zal men niet voorbij mogen zien, dat er nu reeds twee langhoofdige typen bestaan, door verschil in gelaat gesplitst, en twee — misschien vier — typen van brachycephalen.

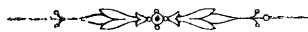
Dat ik zoo uitvoerig geweest ben, is wel een bewijs, dat ik met deze dissertatie ben ingenomen; ik vraag verschooning voor de ingenomen ruimte! Hadden wij meer positieve opgaven uit de Zeeland

omringende landen, dan zouden wij juist over de afkomst der twee stammen in Zeeland kunnen oordeelen. Ik voor mij meen, dat de Domburger langhoofden in Zeeland de oudsten zijn, en dat in den Nehalennia-tijd, misschien zelfs tot 600 toe, de overige eilanden schier onbewoonbaar waren; dat dus hunne brachycephale bevolking later uit België of elders gekomen is, maar niet uit Walcheren. Waarom bevolkte Walcheren het overige Zeeland niet? Mij dunkt, omdat de industriëelen, die de eilanden in polders gingen omzetten, in de kloosters van België en Utrecht woonden, of als grondbezitters in Gent, Brugge, Dordrecht en den Haag; al die bedijkers zonden er werklui en boeren naar toe, en deze kwamen, dus, ook naar hetgeen de tegenwoordige spraak en volksgewoonten ons leeren, niet uit Walcheren. Dit neemt echter niet weg, dat die menschen overblijfsels kunnen geweest zijn van SASSE's Toeranen-type. Merkwaardig is het, dat er nog steeds in Zeeland een verplaatsing van Oost naar West geschiedt. Tusschen Walcheren en het land van Cadsant, dat langen tijd aan Vlaanderen behoorde, was wel steeds emigratie en immigratie, maar minder van Walcheren naar de eilanden. Steeds trekken er meer en meer industriëelen uit Noord-Brabant naar de steden en landbouwers uit Vlaanderen naar de hofsteden, terwijl de Zeeuwsche landbouwers zelve om verschillende redenen thans niet meer uit de overige eilanden naar Walcheren gaan, maar naar Grand Rapids, naar the Far West.

Wij hopen en vertrouwen, dat het SASSE vergund zal zijn het voetspoor zijns vaders te blijven volgen, en dat men hem behulpzaam moge zijn om goede bouwstoffen te verzamelen. Wij zijn tevreden met zijn proefschrift, dat hem veel tijd en studie heeft gekost en aan anderen den weg wijst, dien zij bewandelen moeten.

Middelburg, April.

Dr. J. C. DE MAN.

INGEZONDEN.

PARTUS ARTE PRAEMATURUS OF DIEETKUR?

De mededeeling van den Heer DONATH, deze vraag betreffende (*Nederl. Tijdschr. v. Geneesk.*, 2 Mei 1891), trok zoozeer mijn aandacht, dat ik aanleiding vond ook mijn ondervinding in deze mede te deelen.

Wie zou na den treurigen afloop zijner eerste kunstmatig opgewekte vroeggeboorte des Heeren DONATH's vrees voor verdere toepassing niet deelen?

Doch de Heer DONATH gaat te ver, wanneer hij uit dit ééne geval een algemeen geldige conclusie wil trekken en de kunstmatige vroeggeboorte brandmerkt als gevaarlijk in de private praktijk en slechts toepasselijk in